

Dušan Jovanović – kulturni terorist znanstveni simpozij ob izidu znanstvene monografije o Dušanu Jovanoviću

Sreda, 29. januar 2025

Dvorana Alme Karlin, Cankarjev dom

Dušan
Jovanović
kulturni terorist
Cultural Terrorist

JOVANOVIĆ

Dušan Jovanović (1939–2021) je eden najpomembnejših, morda sploh najpomembnejši ustvarjalec slovenskega gledališča v zadnjega pol stoletja. Njegov prispevek k modernizaciji gledališke umetnosti na Slovenskem je odločilen; prav tako njegove zasluge za visoko kondicijo, pomensko in umetniško relevantnost celotnega polja uprizoritvenih umetnosti pri nas. Njegov ustvarjalni opus je obsežen, kompleksen in nadvse raznovrsten, saj ga je uresničeval z različnimi vlogami, vselej zasledujoč svojo avtorsko izostrenost in visoko profesionalnost. Bil je režiser največjega formata: od avantgardnih začetkov v Študentskem aktualnem gledališču, Gledališču Pupilije Ferkeverk in Eksperimentalnem gledališču Glej, ki jih je soustanovil in vodil, do zrelih, pogosto veličastnih, tudi prelomnih uprizoritev v malodane vseh slovenskih gledališčih, pogosto tudi v prostoru nekdanje Jugoslavije. V teh se je odlikoval z avtorskim in angažiranim uprizarjanjem klasike, tuje in domače, enako kot z gledališkim odkrivanjem sodobnih besedil. Pomembne so njegove prve izvedbe sodobnih slovenskih avtorjev, ki jih je pogosto sam spodbudil k pisanju za gledališče, in uprizoritve lastnih del. Skupaj je zrežiral okrog sto trideset različnih projektov. Bil je dramatik z obsežnim in raznovrstnim opusom, v katerem so tako absurdistične in ludistične igre kot tudi družbenokritične in intimne drame ter dramatizacije, TV- in radijske igre ter filmski scenariji. Bil je izrazit umetniški vodja, ki je odigral odločilno vlogo pri vzponu in razvoju Mladinskega gledališča, s čimer je predrugačil slovensko gledališko krajino; obenem tudi soustanovitelj takrat pomembne jugoslovanske povezave KPGT. Bil je pisatelj, zlasti v poznih letih pesnik, vseskozi tudi pronicljiv esejist in publicist. Pisal je za različne časopise in revije ter izdal več esejističnih knjig; na začetku devetdesetih let je s sodelavci zasnoval ambiciozen (žal kratkotrajen) projekt

mednarodne revije *Euromaske*. Sodeloval je v pomembnih mednarodnih asociacijah (Bonner Biennale) ter na številnih festivalih in konferencah v mednarodnem prostoru. Bil je tudi profesor, ki je spodbudno zaznamoval svoje študente in učence na AGRFT, delavnicah v tujini (ZDA, Francija) in na delavnicah dramskega pisanja pri nas. V vsakem pogledu veliki ustvarjalec in motor slovenskega gledališča.

Uprizoritve v Jovanovićevo režijo so bile predstavljene na vseh pomembnejših festivalih nekdanje Jugoslavije, pogosto tudi v mednarodnem prostoru. Njegove igre so bile prevedene v vse jezike nekdanje Jugoslavije ter v angleščino, nemščino, francoščino, italijanščino, poljščino, madžarščino in druge. S svojimi igrami je gostoval po Evropi, ZDA, Avstraliji in Mehiki. Za svoje delo je prejel številne najvišje nagrade in priznanja v slovenskem in jugoslovanskem prostoru, v ZDA nagrado običajno za dramo *Osvoboditev Skopja*. Za življenjsko delo je prejel Prešernovo nagrado in zlati red za zasluge Republike Slovenije.

O Dušanu Jovanoviću so pisali številni, na različne načine, poglobljene analize, kritike in žurnalistične raznorodnosti. Premisleki o njegovem delu so nastajali sproti in še vedno nastajajo. Najpomembnejši pisci, ki so spremljali in reflektirali ves njegov opus, Andrej Inkret, Taras Kermauner, Lado Kralj, Dragan Klaić, Borka Pavićević, Dalibor Foretić in še nekateri drugi, so žal že odšli. Posredno pa so prisotni tudi v tem, kar pišemo danes in s čimer si prizadevamo njegovo delo osvetliti na novo. Prepričana sem, da bodo o gledališču Dušana Jovanovića pisali tudi v prihodnje.

odlomki iz uvodnika urednice dr. Diane Koloini
h knjigi *Dušan Jovanović*

PROGRAM SIMPOZIJA

Sreda, 29. januarja 2025

10.00 Pozdravna nagovora:

Barbara Rogelj in Gašper Troha

10.10 Prvo zasedanje - moderator Gašper Troha

Tomaž Toporišič: Jovanovičev gledališki in (ne več) dramski opus kot estetska revolucija

Draga Potočnjak: Dušan, oče Slovenskega mladinskega gledališča

Saša Pavček: Pismo državljanu Večnosti

11.10 Diskusija

11.20 Odmor za kavo

11.40 Drugo zasedanje - moderator Aldo Milohnič

Alja Predan: Od življenja hočem imeti vse

Drago Ivanuša: Dušan Jovanovič – gledališče, glasba in jaz

Dragan Živadinov: Umetnost gledališke režije Dušana Jovanovića

Gašper Troha: Fenomen Osvoboditve Skopja

13.00 Diskusija

13.30 – 15.00 Kosilo

15.00 Tretje zasedanje - moderatorica Barbara Orel

Blaž Lukan: Živo, današnje branje Jovanovičevega dramskega opusa: komentarji

Aldo Milohnič: Vrnitev tragedije v Jovanovičevi protivojni trilogiji

Milan Mađarev: Dušan Jovanovič v srbskih gledališčih

Sebastijan Horvat: Dušan Jovanovič kot prvi konceptualni slovenski režiser

16.20 Zaključna diskusija

POVZETKI PRISPEVKOV

Sebastijan Horvat: **Dušan Jovanović kot prvi konceptualni slovenski režiser**

Razprava poskuša razgrniti režijsko metodo Dušana Jovanovića in raziskuje njegovo umetniško ustvarjanje v obdobju od študentskih revolucij do razpada Jugoslavije. Polje režije razume v tesni soodvisnosti od konteksta in kot celoto umetnikovega delovanja od dramskega pisanja (adaptacij, gledaliških scenarijev, sinopsisov za performanse, TV dram in filmskih scenarijev) prek publicističnega pisanja, strokovnih esejev in drugih družbenokritičnih prispevkov do konceptualnih režij gledaliških projektov. Kot dejaven sopotnik drugega vala slovenskih umetniških avantgard Dušan Jovanović vzpostavlja gledališko režijo kot učinkovito metodo za kritično konceptualiziranje družbenopolitične sodobnosti. Sledimo postopkom in tehnikam, ki se skozi preplet modernističnih vsebinskih in formalnih principov izkazujejo kot izrazit novum v slovenski gledališki krajini in puščajo izrazite sledi še danes (tudi na polju novih organizacijskih struktur gledaliških institucij – Gledališče Glej in SMG). Kljub splošno sprejeti tezi, da je režija izrazito individualno avtorsko delo, skuša razprava razgrniti tudi tesne povezave umetniških sodelovanj z njegovimi gledališkimi soborci, predvsem s t. i. plemeni, brez katerih »našega« Dušana Jovanovića (kulturnega terorista, umetnika z bombami, anarhista) ne bi bilo.

Sebastijan Horvat je režiser ter redni profesor za igro in režijo na AGRFT. Bil je študent Dušana Jovanovića. Režiral je na neodvisni sceni ter v vseh poklicnih gledališčih v Sloveniji in mnogih v tujini, doslej več kot petdeset predstav. Prejel je številne nagrade.

Drago Ivanuša: **Dušan Jovanović – gledališče, glasba in jaz**

Skladatelj se v prispevku spominja dolgoletnega sodelovanja z režiserjem Dušanom Jovanovićem. Kot mlad glasbenik ga je prek prijatelja in sodelavca Sebastijana Horvata spoznal v času, ko je bil Dušan že profesor na akademiji, visoko spoštovan in slaven umetnik. Navkljub razliki v statusu in letih pa sta hitro vzpostavila tesno sodelovanje, pozneje tudi prijateljstvo. Prvič sta se srečala pri uprizoritvi *Galeba* Čehova, kjer se je ob liku mladega umetnika Trepljeva pokazal tudi Jovanovićev takratni odnos do novih gledaliških gibanj: kot nekdanji avantgardist jih je odobral, vendar z ironično distanco. Ker je bila Dušanu najpomembnejša literatura, je bilo njegovo razumevanje vloge glasbe v gledališču specifično, vendar se je z leti razvilo in je glasbi dopustil večje mesto in pomen. Končno so predstave začele pridobivati nekakšno posebno muzikalčnost, ki so jo povzemali vsi elementi, od igralcev do predmetov na odru.

Drago Ivanuša je skladatelj, harmonikar in pianist. Ustvarja predvsem na področju gledališke in filmske glasbe.

Blaž Lukan: **Živo, današnje branje Jovanovičevega dramskega opusa: komentarji**

Dramski opus Dušana Jovanovića je nastajal skozi natančno pol stoletja in velja za enega najrelevantnejših v polju sodobne slovenske dramatike ter je doživel vrsto celovitih obdelav, tako v času svojega nastajanja (Kermauner, Végel, Inkret idr.) kot tudi v času, ko je bil praktično že zaključen (npr. Leskovšek, Kraigher, Troha). Prispevek se osredotoča na ontološko naravo Jovanovičeve dramske pisave, na njeno »dramatičnost« kot tako, z natančnejšim in mestoma kritičnim vpogledom v njeno »dramaturgijo«, bolj kakor (historični) kontekst in tematska izhodišča ga zanima njena »fenomenologija«, ki je prej kakor izvirnemu zavezana aktualnemu trenutku, predvsem pa osebnemu, današnjemu branju; drama torej kot »zgodba o živi zdajšnjosti«, kot bi rekel Kermauner. V ta namen prispevek kronološko sledi razvoju Jovanovičeve dramatike od njegove prve drame, *Predstave ne bo* (1962), do zadnje, *Boris, Milena, Radko* (2012). Posebno pozornost posveča analizi Jovanovičevih likov, pri čemer ugotavlja, da šele oni definirajo (odsotni) center Jovanovičevega sveta. Niso zamenjava zanj, tudi niso zaznamovani v socialnem smislu, avtorja v dramah bolj zanima substanca človeškega, ujeta v mreže organizacije, najsi bo partnerskega odnosa, (meščanske) družine, (socialistične) družbe, (alienativne) ideologije ali zgolj organizacije lastnega sebstva, ki je vedno najbolj na udaru vsega naštetega, še bolj pa lastnega »nepospravljenega« nezavednega.

Dr. Blaž Lukan je dramaturg, avtor številnih kritik, refleksij in strokovnih razprav o gledališču in dramatiki. Je docent za dramaturgijo na AGRFT. Napisal, uredil in souredil je več knjig in strokovnih monografij.

Milan Mađarev: **Dušan Jovanović v srbskih gledališčih**

Dušan Jovanović je bil pogosto prisoten v srbskih gledališčih. Leta 1970 je opozoril nase s predstavo *Pupilija, papa Pupilo pa Pupilčki*, ki je gostovala v Beogradu na festivalu študentskih gledališč BRAMS. Istega leta je bila v Ateljeju 212 uprizorjena njegova igra *Znamke, nakar še Emilija*. V naslednjih desetletjih je bilo v različnih gledališčih uprizorjenih več njegovih dramskih besedil; slovenske uprizoritve v njegovi režiji pa so bile pogosto uvrščene na oba najprestižnejša festivala, Jugoslovenske pozorišne igre – Sterijevo pozorje v Novem Sadu in na beograjskem Bitefu. V Srbiji je prvič režiral leta 1977, ko je v beograjskem Narodnem pozorišču Büchnerjevo *Dantonovo smrt* postavil v sodobni kontekst. Dve leti za tem je isto gledališče uprizorilo Jovanovičevo znamenito dramo *Osvoboditev Skopja* v režiji Ljubiše Ristića; še dve leti zatem pa je prišlo do vrhunskega škandala, ko je bila po zadnji generalki zaradi političnega pritiska umaknjena premiera njegove drame *Karamazovi*. Posebej pomembno je Jovanovičevo delo v KPGT, ki je leta 1985 dobil svoj domicil v Subotici. Tu je v okviru Shakespeareovega festivala režiral *Tita Andronika*, ki ga je postavil v zid smrti (priljubljena sejemska atrakcija – neke vrste ogromen lesen sod, znotraj katerega po obodu divjajo motorji), in še nekaj uprizoritev. Med vojno se je tudi Jovanovičevo delo v srbskih gledališčih prekinilo. V novem tisočletju pa se je vrnil; med uprizoritvami iz tega obdobja sta bili posebej opazni *Molière – još jedan život* po znameniti drami Bulgakova, kjer se je ukvarjal z razmerjem med umetnikom in oblastjo, in Shakespeareov *Hamlet* s pomembnim sporočilom: v središču njegove interpretacije je bila odpoved maščevanju.

Dr. Milan Mađarev je teatrolog, dramaturg, voditelj psihodrame in gledališki ter radijski režiser. Delal je v Sloveniji, Srbiji, Bosni in Hercegovini ter Južni Koreji. Piše za številne časopise in revije.

Aldo Milohnič: **Vrnitev tragedije v Jovanovičevi protivojni trilogiji**

V 20. stoletju so bile dramske obdelave mita o Antigoni pogosto povezane z vojno, med njimi tudi *Antigona* Dušana Jovanovića, v kateri odmeva več antičnih tragedij in hkrati takrat aktualna vojna v razpadli jugoslovanski federaciji. Tudi v *Uganki korajže* Jovanović nadaljuje s temo vojne in naslonitve na prejšnje dramske mojstrovine, tokrat pa izhaja iz Brechtove protivojne drame *Mati Korajža in njeni otroci*. Uprizoritvi obeh Jovanovičevih besedil je režirala Meta Hočevar v SNG Drama Ljubljana (*Antigono* leta 1993 v koprodukciji s festivalom Dunajski slavnostni tedni, *Uganko korajže* pa naslednje leto) in obe sta tudi nastali na njeno pobudo. Tretja igra v tem nizu, *Kdo to poje Sizifa*, je, kot pravi Taras Kermauner, »za interpretacijo najtrši oreh«, zato je po njegovem mnenju leta 1997, ko je bila uprizorjena v SNG Drama Ljubljana v Jovanovičevi režiji, naletela na odpor občinstva in kritike. Za te tri Jovanovičeve protivojne igre se je uveljavilo poimenovanje *Balkanska trilogija*, saj se je vsaka po svoje spoprijela s krvavim in uničujočim razpadom socialistične Jugoslavije. Avtor članka analizira dramske in uprizoritvene posebnosti Jovanovičeve Balkanske trilogije, jo umesti v takratno travmatično dogajanje in se sprašuje, kaj je v njej morda še danes aktualno v luči vojnih morij, ki potekajo tudi v sedanjem času.

Dr. Aldo Milohnič je redni profesor na AGRFT, kjer predava zgodovino gledališča, ter predstojnik Centra za teatrologijo in filmologijo AGRFT. Je urednik, avtor in soavtor številnih znanstvenih člankov ter monografij.

Saša Pavček: **Pismo državljanu Večnosti**

Igralka SNG Drama Ljubljana, ki je tudi pesnica in dramatičarka ter ki je pogosto delala z Dušanom Jovanovićem, se nanj obrača osebno. V pesniško navdahnjenem zapisu časti bogastvo njegovih vizij, literature in gledališča, njegovo izjemno energijo in delovno disciplino, ki jo je skrival za navidezno ležernostjo in boemstvom, natančnost njegovih analiz in osredotočenost na bistveno, ki se je kazala na vajah, sposobnost začarati igralski ansambel, velikodušnost, ki pa so jo, ko je šlo kaj narobe, prekinjali izbruhi besa. S simpatijo se spominja, kako se je ob igri *Ekshibicionist* skril za psevdonomom in tajil svoje avtorstvo, čeprav je bilo vsem znano. Spominja se, kako je režiral njeno igro *Čisti vrelec ljubezni* in drugih predstav pa tudi, kako ga je v svojih srednješolskih letih spoznala v gledališču Pekarna, med najbolj avantgardnimi umetniki in intelektualci tistega časa, ki so jo docela prevzeli s svojo svobodo, drznostjo in vero v skupno ustvarjanje. Pomisli na njegovo življenjsko sopotnico, svojo kolegico, igralko Mileno. In za konec se spomni njegovih sanj o predstavi, naj bi jo režiral na Plečnikovem stadionu.

Saša Pavček je igralka, pesnica, dramatičarka, esejistka in do leta 2021 redna profesorica na AGRFT Univerze v Ljubljani. Od leta 1985 je stalna članica ansambla ljubljanske Drame.

Draga Potočnjak: **Dušan, oče Slovenskega mladinskega gledališča**

Igralka se spominja, kako je v času umetniškega vodenja Dušana Jovanovića ob predstavi *Missa in a minor* prišla v SMG in s tem vstopila v središče gledališkega sveta, kjer so se takrat in še dolgo pozneje rojevale najboljše slovenske in jugoslovanske predstave. Zasluge za to novo, sodobno, angažirano in nekonvencionalno gledališče priznava predvsem Dušanu, ki je znal izoblikovati tudi svojo ekipo tesnih sodelavcev. Z Jovanovićem je bilo užitek delati; ko je imel dober tekst, pravo ekipo in odlične igralce, je postalo njegovo režiranje lahkotno in samoumevno, polno idej in metafor, duha, igrivosti, zanosa, predanosti ... Mladinsko je za Jovanovića postalo skoraj življenjski projekt. Najprej se je lotil reorganizacije gledališča, ukinili so abonmajski sistem, namenili več časa za vaje (nekatero predstave so študirali tudi šest mesecev) ter igranje predstav doma in v tujini, od koder so povabila kar deževala, radikalno so pomladili ansambel, začeli so načrtno delati z domačimi dramatikami, pozneje je Jovanović v Mladinsko zvabil tudi tri najprominentnejše slovenske igralce tistega časa. Med vodenjem SMG se je odrekel režijam drugod. Najbolj iskani režiser in dramatik v Jugoslaviji se je umaknil umetniškemu vodji. Mladinsko je dosledno postavljajal pred sebe in to je pričakoval tudi od drugih. Vsi pa njegovemu načinu dela niso hoteli slediti. Z rovarjenji in intrigami so dosegli, da je Jovanović odšel iz gledališča, in to v času, ko se je navzven bohotalo v slavi. Jovanović je svoj novi dom našel med igralci SNG Drama Ljubljana. Vpliv, ki ga je njegovo delo pustilo v Mladinskem, pa se tam pozna še vedno.

Draga Potočnjak je igralka, pisateljica in mentorica. Od leta 1981 do pred kratkim je bila zaposlena v SMG.

Alja Predan: **Od življenja hočem imeti vse**

Študija nadrobno osvetljuje šest uprizoritev, izbranih iz režiserskega opusa Dušana Jovanovića, ki šteje več kot sto trideset režij. Gre za naslednje uprizoritve: Šeligova *Čarovnica iz Zgornje Davče* (1977), Cankarjev *Kralj na Betajnovi* (1978), Shakespeareov *Kralj Lear* (1992) Proust-Pinterjevo *Iskanje izgubljenega časa* (2004) ter njegovi lastni igri *Zid, jezero* (1989) in *Boris, Milena, Radko* (2013). Skoznje se režiser razkriva iz najrazličnejših zornih kotov predvsem v odnosu do dramske predloge. Če odmislimo prve, k reteatralizaciji usmerjene performativne dogodke z začetka Jovanovićeve kariere poti, ta izbor reprezentativno povzema njegov celotni režijski opus: dve režiji slovenskih del, eno klasično in eno sodobno, dve režiji tujih dramskih del, tudi eno klasično in eno sodobno, ter dve režiji lastnih dram, in to v razponu dolge ustvarjalne amplitude šestintridesetih let, od 1977 do 2013. Večina teh uprizoritev je v zgodovinskem smislu obveljala za ikonične, saj so poglobljeno utirale pot pojavu, ki ga danes imenujemo avtorsko gledališče.

Dušan Jovanović je bil pionir, velikan, gledališki fanatik, *enfant terrible*, multitalent, teaterski Herkul, ki je sprožil tektonske premike na celotnem gledališkem teritoriju nekdanje Jugoslavije in brez katerega slovensko gledališče danes ne bi bilo niti približno takšno, kakršno je.

Alja Predan je dramaturginja, prevajalka, urednica in teatrologinja. Štirinajst let je bila urednica Knjižnice MGL, med letoma 2009 in 2017 pa umetniška direktorica Festivala Borštnikovo srečanje.

Tomaž Toporišič: **Jovanovičev gledališki in (ne več) dramski opus kot estetska revolucija**

Poglavje se osredotoča na vlogo Dušana Jovanovića in njegov prispevek k slovenskemu in jugoslovanskemu gledališču od sedemdesetih let do konca 20. stoletja. Vzpostavlja analize posebnosti njegovega gledališkega ustvarjanja, zlasti v luči političnih, estetskih in družbenih premikov tistega časa. Izpostavlja ključne trenutke njegove kariere, povezane s predstavami, kot so *Pupilija*, *papa Pupilo pa Pupilčki*, *Igrajte tumor v glavi in onesnaženje zraka*, *Žrtve mode bum-bum*, Cankarjevi *Hlapci*, Šeligovi *Svatba in Ana* ter njegove lastne *Antigona*, *Uganka korajže*, *Kdo to poje Sizifa* in *Razodetja* – vse uprizoritve, ki so pomembno vplivale na slovensko gledališko sceno.

Analiza se pogloblja tudi v družbene kontekste druge polovice 20. stoletja, obdobja, ki so ga zaznamovale korenite politične in kulturne spremembe. Poudarja Jovanovićevo izjemno močno povezavo med gledališčem in politiko ter radikalnost njegove gledališke ustvarjalnosti, ki je prestopala meje tradicionalnega in se približevala izkušnjam dogotkov in uprizoritvene umetnosti.

Poleg tega poglavje raziskuje edinstven dialog med teorijo in prakso, besedilom in odrom ter Jovanovićevo ključno vlogo pri vzpostavljanju novega načela dela v gledališču. To načelo je vključevalo neliterarno gradnjo predstav, kar je prispevalo k estetskemu in etičnemu »preporodu« v gledališču. Namen poglavja je z analizo izbranih segmentov njegovega gledališkega opusa preučiti vlogo – ali bolje rečeno vloge – Dušana Jovanovića v slovenskem, jugoslovanskem in evropskem gledališču ter njegov pomembni prispevek k estetskim in političnim revolucijam v umetnosti in družbi.

Dr. Tomaž Toporišič je gledališki teoretik, redni profesor za dramaturgijo in študije scenskih umetnosti ter vodja raziskovalne skupine na AGRFT, predavatelj na FF ter izredni član SAZU. V letih od 1990 do 2016 je deloval v SMG. Je avtor več znanstvenih monografij.

Gašper Troha: **Fenomen Osvoboditve Skopja**

Poglavje analizira recepcijo drame *Osvoboditev Skopja* Dušana Jovanovića iz leta 1976, ki je nastala v politično težkem obdobju nekdanje Jugoslavije. Drama je Jovanovićevo osebna refleksija otroških spominov iz časa druge svetovne vojne v Skopju, prežeta z avtorjevo kritiko tedanje socialistične ideologije. Zgodba, prikazana skozi otroške oči, razkriva kompleksen prikaz vojne in partizanskega boja, daleč od idealiziranega portreta, ki ga je promovirala oblast.

Drama obravnava družinsko življenje protagonistov, ki se v težkih vojnih razmerah soočajo z ekstremnimi moralnimi in življenjskimi izzivi, kot so kolaboracija, izdaja, preživetje in žrtvovanje. Zaradi tematike, ki problematizira narodnoosvobodilni boj, je bila drama sprva deležna političnega nasprotovanja. Krstne postavitve so bile šele leta 1978 v Zagrebu, Beogradu, Ljubljani in Skopju, vsaka z različnim umetniškim pristopom, a so vse izzvale buren odziv.

Drama je doživela mednarodno priznanje, še posebej na festivalih in odrih v Avstraliji, ZDA, Nemčiji in Mehiki, kjer so jo hvalili zaradi univerzalne humanistične tematike. Preplet osebnega in zgodovinskega spomina v delu odpira vprašanja o prenosu travm na naslednje generacije in kritičen odnos do zgodovinske mitologizacije, kar je bistveno vplivalo na jugoslovansko gledališče osemdesetih let prejšnjega stoletja.

Dr. Gašper Troha je raziskovalec na AGRFT in direktor Slovenskega gledališkega inštituta. Objavlja v številnih domačih in mednarodnih znanstvenih revijah. Je avtor monografije *Ujetniki svobode* o razvoju slovenske dramatike in gledališča v socializmu.

Dragan Živadinov: Umetnost gledališke režije
Dušana Jovanovića

Dušan Jovanović je bil in bo na horizontu bivanjske neskončnosti za vedno: »človek – gledališče – reagiranje«. Izvorno je izhajal iz modernističnega gledališkega izraza. V naboru njegovih predstav s konca šestdesetih in sedemdesetih let prejšnjega stoletja sem prepoznal tri daljnosežne izume »načina delovanja«. V prvem je razvijal idejo o novo-veški gledališki obrednosti. Z mladimi pesniki je udejanjal idejo urbane obrednosti, izhajajoče iz dadaistične neodgovornosti, prehajajoče v hipijevsko odprto dramaturgijo. V drugem korpusu »načina delovanja« je v platinastem obdobju celjskega gledališča skupaj z Ljubišo Ristićem razvijal predstave »novega baroka«. V osemdesetih letih so skupaj z Markom Slodnjakom in Janezom Pipanom udejanjali taktiko gledališča kot osvobojenega ozemlja. V tretjem »načinu delovanja« pa je Dušan Jovanović skupaj z dramatikom Rudijem Šeligom, vzporedno z gledališčem novega baroka, oblikoval gledališče robnega modernizma, izhajajočega iz magije in alkimije. Vrhunski primer tega je uprizoritev Šeligove *Čarovnice iz Zgornje Davče* leta 1977 v SLG Celje.

Dragan Živadinov je režiser. Utemeljil je retro-gardistični postopek v gledališču, zagovarja načela umetnostnih avantgard 20. stoletja (futurizem, konstruktivizem, konceptualizem) ter graditeljsko in preroško moč gledališke umetnosti.

Skupina 443: *Pupilija, Papa Pupilo pa Pupilčki*, Gledališče Pupilije Ferkeverk, režija Dušan Jovanović, premiera 29. 10. 1969, foto Tone Stojko, vir Ikonoteka Slogi.

Andrej Hieng: *Osvajalec*, Mestno gledališče ljubljansko, režija Dušan Jovanović, premiera 2. 10. 1970, foto Vlastja Simončič, vir Ikonoteka Slogi. Na fotografiji: Milena Zupančič (Caetana), Radko Polič (Baltasar).

Dušan Jovanović: *Zid, jezero*, SNG Drama Ljubljana, režija Dušan Jovanović, premiera 21. 2. 1989, foto Tone Stojko, vir Ikonoteka Slogi. Na fotografiji: Radko Polič (Rudi), Polona Vetrh (Sošolka), Milena Zupančič (Lidija), Aleš Valič (Zdravnik).

William Shakespeare: *Kralj Lear*, SNG Drama Ljubljana, Mestno gledališče ljubljansko, Cankarjev dom, režija Dušan Jovanović, premiera 4. 10. 1992, foto Tone Stojko, vir Ikonoteka Slogi. Na fotografiji: Polona Vetrh (Goneril), Gregor Bakovič (Knez Albany), Rade Šerbedžija (Grof Gloster), Radko Polič (Kralj Lear), Matija Rozman (Oswald).

JOVANOVIĆ

Vodja simpozija: Gašper Troha

Urednica knjige Dušan Jovanović: Diana Koloini

Oblikovalka knjige Dušan Jovanović: Danijela Grgić / DGDESIGN

Uredil: Gašper Troha

Lektoriranje: Sonja Košmrlj

Korektura: Gašper Troha

Oblikovanje: Andrej Ovsec

Izdal: Cankarjev dom, zanj Jure Novak

Ljubljana, januar 2025

Simpozij organiziramo

Slovenski gledališki inštitut (SLOGI) je nacionalni javni zavod, ustanovljen leta 2014 kot pravni naslednik Slovenskega gledališkega muzeja. Poslanstvo inštituta sta razvoj gledališke kulture in promocija gledališke umetnosti, ki se uresničujeta z raziskovanjem, preučevanjem, interpretiranjem, promoviranjem, ohranjanjem, dokumentiranjem in predstavljanjem slovenske gledališke kulture, gledališke dediščine in gledališke umetnosti v slovenskem in mednarodnem prostoru.

Cankarjev dom je največja kulturna in kongresna ustanova, ki jo vsako leto obiše pol milijona ljubiteljev umetnosti, udeležencev kongresnih prireditev in privrženecv družabnih srečevanj. Od leta 1981 do 2024 je prireditve v Cankarjevem domu obiskalo skoraj dvajset milijonov ljudi, na odrih vsako leto nastopi okoli osemnajst tisoč različnih izvajalcev, med njimi nemalo vrhunskih umetnikov, ki jih upravičeno občuduje ves svet.

Simpozij pripravljamo v sodelovanju z UL AGRFT v okviru raziskovalnega programa Gledališke in medumetnostne raziskave (P6-0376), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.